

Sursa: MOLDOVA ÎN TRANZIȚIE: *Privire economică*, Nr. 7, 2001, Centrul de Investigații Strategice și Reforme, Chișinău, martie 2001

Corupția: cum o văd businessmanii

Una din condițiile necesare pentru o tranziție de succes a Republicii Moldova la o economie de piață este dezvoltarea sectorului privat. Pe parcursul al 10 ani de tranziție a fost elaborat un șir de măsuri din partea statului pentru suportul dezvoltării sectorului privat, care includ diminuarea poverii fiscale pentru producători, introducerea unui sistem de vacanțe impozitare, simplificarea procedurilor de înregistrare. Dar, se pare că aceasta nu a dat un impuls real dezvoltării acestui sector. S-au efectuat un număr de sondaje de opinie publică pentru a identifica piedicile principale pentru dezvoltarea sectorului privat. Principalele piedici pentru dezvoltarea businessului privat sunt considerate povara fiscală grea, sistemul birocratic de control din partea agențiilor de stat, legislația economică mereu schimbătoare, inflația înaltă, insuficiența de capital, rata dobânzii înaltă, și de aceea, dificultățile de a obține credite, insuficiența de materie primă și utilaj, infrastructura slab dezvoltată, lipsa practicilor de marketing, capacitatea joasă de cumpărare a populației și altele.

În cercetările precedente nu s-a luat cont de fenomenul corupției drept una din piedicile principale pentru dezvoltarea sectorului privat. Este cunoscut faptul că fenomenul corupției discorajează inițiativa privată, ea mărește costul și diminuează calitatea proiectelor publice, ea este cauza creării unei poveri fiscale excessive, mărește riscul investițiilor de capitaland și discorajează investitorii potențiali. Deaceea Centrul de investigații Strategice împreună cu Transparency International – Moldova au efectuat un sondaj de opinie publică „Corupția: cum o văd businessmenii și gospodăriile casnice”. Studiul a fost finanțat de către Secția de relații publice a Ambasadei SUA în Republica Molodva.

Sondajul s-a desfășurat în Republica Moldova în luna noiembrie 2000. Au fost interviewate mai mult de 1000 persoane, inclusiv 504 businessmeni și 502 gospodării casnice. Întregul raport asupra rezultatelor sondajului poate fi găsit în „Corupția și calitatea guvernării” ai Centrului de investigații strategice și Transparency International – Moldova)Ianuarie, 2001. În acest capitol ne vom referi doar la o parte din rezultatele chestionării businessmenilor.

Scopul acestui sondaj este de a studia opinia populației cu privire la gradul de acutitate a problemei corupției în Republica Moldova. Pe lângă scopul general al ridicării nivelului de înțelegere a fenomenului corupției în Moldova, obiectivele sondajului sunt următoarele:

- identificarea impactului corupției ca factor, ce împiedică dezvoltarea sectorului privat, precum și privind eficiența generală a statului în opinia gospodăriilor statului și a businessmenilor;
- evaluarea atitudinii generale față de corupția din țară, a momentului când ea a tins proporții periculoase pentru societate;
- studierea fenomenul corupției în cele patru sectoare: vamă și fisc, sistemul de educație și ocrotire a sănătății: particularitățile, cauzele principale, modalitățile de combatere a corupției în aceste sectoare;
- studierea fenomenului toleranței publice față de fenomenul corupției, predispunerea populației de a plăti mită;
- estimarea impactului corupției asupra păturilor vulnerabile de populație;

- studierea faptului dacă există diferențiere după gen în atitudinile față de corupție;
- studierea opiniei publice privind căile principale de combatere a corupției.

Structura chestionarului

Chestionarul poate fi divizat în patru părți: a) date despre respondenți; b) evaluarea generală a fenomenului corupției în țară; c) corupție în sistenul vamal și fiscal; d) corupție în sistemul educațional și cel de ocrotire a sănătății. Acest capitol include rezultatele părților a) și c).

Datele despre respondenți includ date generale și evaluarea abunătății a personale respondentului.

Corupția în serviciile vamale și fisc

Evaluarea presiunii din partea fiscului și vamei: Antreprenorii au fost întrebați cât de frecvent au fost vizitați de reprezentanții organelor de control pe parcursul ultimilor 12 luni (inspectoratul fiscal, poliția economică, inspector anti-incendiar, inspector pe rețele electrice, stația sanitaro-epidemiologică, Garda Financiară, alte); dacă este mai ușor de a ocoli eventualele probleme cu aceste instituții oferind mită; cum se comportă, de obicei, inspectorii, dacă găsesc o încălcare a legislației.

Evaluarea frecvenței actelor corupte la diferite niveluri ale Inspectoratului Fiscal de Stat și a serviciului vamal: Respondenții au fost întrebați cât de frecvent aceasta are loc la nivelul directorilor de departament, al vice-directorilor, șefilor de oficii regionale, oficii locale și inspectorii locali.

Așteptările respondenților cu privire la comportamentul lor în situații specifice: respondenții au avut de estimat consecințele posibile în funcție de alegerea unui comportament onest (legal), sau a unui corupt.

Cauzele principale ale corupției în serviciul fiscal și vamal: Businessmenii trebuiau să evalueze care este cauza cea mai importantă a corupției în aceste două sectoare: dacă inspectorii sunt prea lacomi, ori există o criză valorilor etice în perioada de tranziție; statul nu-i plătește la nivelul cuvenit, sau legile sunt scrise așa de neclar, încât este mai simplu să-l plătești pe funcționar ca să scapi de probleme; dacă aceasta este o tradiție, lumea s-a deprins să accepte bani, ori inspectorii dispun de prea multă discreție; controlul asupra inspectorilor este prea slab, puterea judiciară este inefficientă, funcționarii publici doresc să câștige “bani ușori”, ori lipsește controlul administrativ.

Măsurile de combatere a corupției: chestionarul presupune că respondenții vor evalua cât de eficiente pentru combaterea corupției în sectoarele examinate ar fi următoarele măsuri: diminuarea taxelor oficiale la exportul- importul producției, ridicarea salariilor colaboratorilor fiscului și vamei, pedepsirea mai severă a persoanelor corupte, transparența procesului de colectare a impozitelor, alte sugestii.

Caracteristica respondenților

Vârsta respondenților: Distribuția respondenților după vârstă este următoarea: cei de până la 30 ani formează 28.3%, cei de la 31 până la 40 ani – 33.5 %, cei în vârstă de 41- 50 ani formează în total 28.4%, de 51 – 60 ani – 9.4%, peste 60 ani – 0.4 %. Deci, putem observa că persoanele

între 31 și 40 ani formează partea principală, și 90.2 % din toți businessmanii au vârsta de până la 50 ani.

Gender: În numărul total al businessmenilor bărații constituie 63.2 %, iar femeile – 36.8 %.

Studiile: Divizarea întregului număr de respondenți după nivelul de studii este următoarea: 4% au grad științific de doctori în științe, 65.3% au studii superioare, 17.2% au studii superioare nefinisate, și 13.5% - studii medii speciale. Aceasta confirmă un nivel înalt al studiilor între businessmeni.

Distribuția rural – urbană: Între businessmeni 91 % din total locuiesc la oraș și 9 % – în sat.

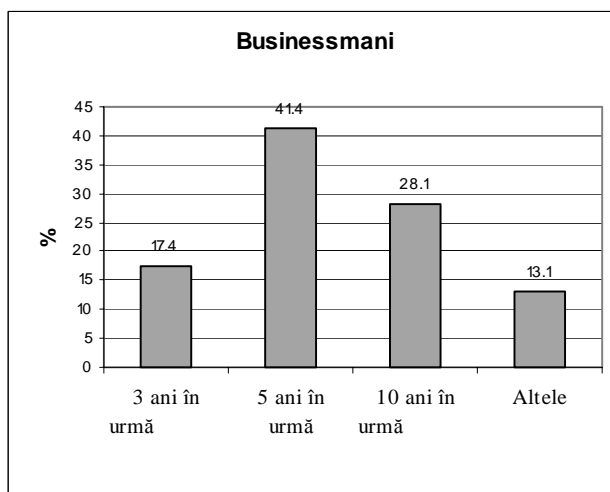
Sumarul rezultatelor

Când respondenții au fost rugați să *evalueze gravitatea problemei corupției în țară pe o scară de 6 puncte* (unde 1 înseamnă că nu este acută deloc, 2- este acută într-o oarecare măsură, 3- rar, dar îmi face probleme, 4- adesea îmi face probleme, 5- este acută, 6 – este foarte acută), media pentru toți businessmenii a constituit 4.84, ceea ce înseamnă “este acută”.

Când corupția a crescut până la un nivel periculos pentru societate?

Majoritatea businessmenilor consideră că fenomenul corupției a crescut în special acum 5 ani. Un respondent a răspuns nu fără simț de umor: “Pot să Vă spun chiar și data exactă: 7 noiembrie, 1917...”

Nu este surprinzător faptul că în opinia multor respondenți corupția a luat proporții deosebit de acute după desfășurarea tranziției la economia de piață. Cauza este că în anii autocrației populația a avut foarte puțin acces la informație cu privire la cazurile de corupție în proporții mari, în primul rând. În al doilea rând, de obicei corupția lua forma unor servicii reciproce, ceea ce nu se trata drept o manifestare reală a corupției, chiar și în cazurile când se ofereau gratis fără temei apartamente, posturi prestigioase, posibilități de studii, burse, acces la credite fără dobândă sau alte facilități, care ar putea fi evaluate foarte înalt în termeni de valoare.

Când contactați cu instituțiile de stat, este oare mai ușor de a soluționa problemele pe “căi neoficiale”, decât pe cele oficiale ?

	Businessmani (%)	Gosp. casnice (%)
1. Întotdeauna	15.1	11.0
2. În majoritatea cazurilor	36.5	30.3
3. Foarte des	16.5	21.0
4. Câte o dată	21.3	18.4

5. Rar de tot	6.6	11.0
6. Nici o dată	4.0	8.2

Circa 68.1% din businessmani și 62.3% din gospodăriile casnice consideră că este mai simplu de a soluționa problemele cu gospodăriile casnice prin căi “neoficiale”. Aceste date, de fapt, sugerează ideea că populația este deprinsă cu gândul că soluționarea problemelor cu funcționarii public într-un mod oficial, birocratic implică pierderi considerabile de timp, bani și sănătate. Drept rezultat circa două treimi din ei sunt predispuși, cel puțin, moral, să-și soluționeze problemele în mod neoficial.

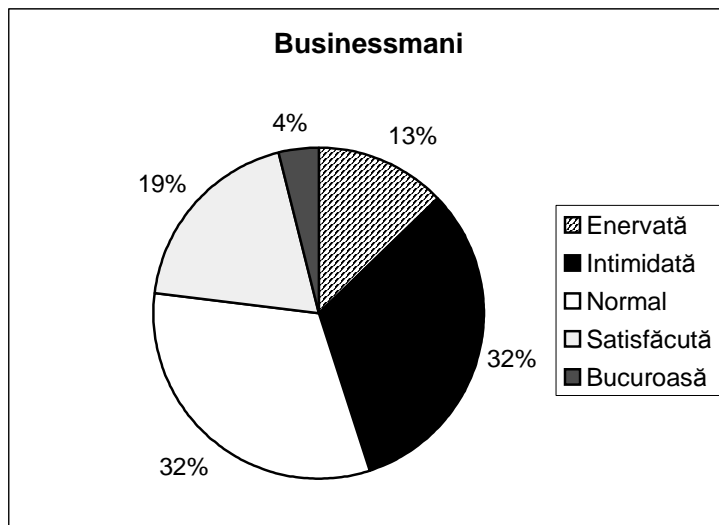
Cum credeți, cât de des se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a soluționa problemele cu funcționarii publici? (1- nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna)

În opinia businessmanilor, cele mai corupte sectoare cu care ei se confruntă sunt ocrotirea sănătății, apoi serviciul vamal, poliția, inspectoratele fiscale, primăriile, sectorul de educație, judecata, administrația locală, ministerele și departamentele, inspecțiile sanitare și anti-incendiar.

Sector	Businessmani	Gospodării casnice
Inspecțiile fiscale	3.84	3.94
Vama	4.03	4.61
Poliția	3.98	4.32
Inspecțiile sanitare și anti-incendiar	3.32	2.86
Obținerea licențelor de import / export	3.34	3.46
Acces la credite bancare	2.96	2.94
Înregistrarea proprietății	2.84	3.10
Privatizarea	3.03	3.23
Arenda proprietății de stat	3.02	3.11
Funcționarii primăriilor	3.61	3.24
Judecători	3.48	4.06
Achiziții publice	2.90	2.81
Învățământ	3.58	4.33
Medicii	4.05	4.90
Ministere și departamente	3.38	3.68
Administrația locală	3.45	3.24

Imaginați - vă că cineva a oferit un cadou unui funcționar public în schimbul unui serviciu și prin aceasta și-a soluționat problema. Cum considerați că persoana care a oferit cadoul s-a simțit după aceasta?

Circa 55 % din businessmani și 44 % din gospodăriile casnice s-ar simți într-un mod neutru, sau chiar pozitiv. O întrebare similară a fost pusă într-un sondaj în Macedonia. Circa 30 % din respondenți au răspuns că s-ar simți bucuroși. Totuși, opțiunile posibile în acel chestionar nu au dat posibilitate de a-și exprima pe deplin atitudinea, pentru că din patru variante, doar una avea un ten pozitiv: bucuros, supărat, indignat, intimidat.

Vorbind despre toleranța publică față de fenomenul corupției, am putea da câteva exemple. Astfel, în timpul interviului cu codul #16, 11/4/2000, 12:30, Chiadâr-Lunga, respondentul a spus că ar accepta mita, pentru că "...așa TREBUIE".

Int. codul #19, 11/10/2000, Leova. Când respondentul a fost rugat să dea un exemplu concret, el a spus: "...Sunt foarte multe exemple, dar nu am să vă spun nimic, pentru că tot una nimic nu se va schimba..."

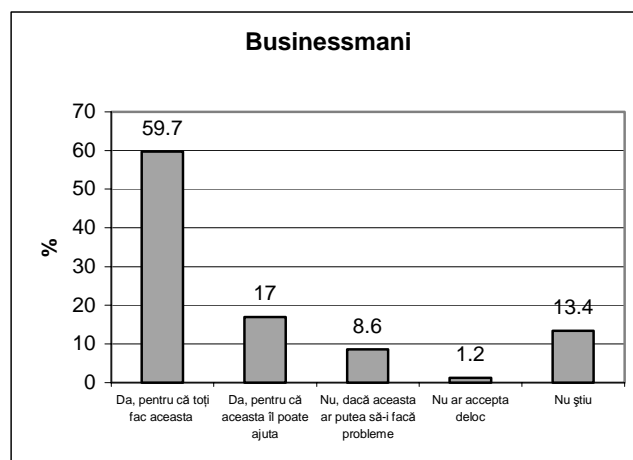
Int. codul #33, 11/5/2000, 10:20, Stefan Vodă: "Aici la noi multă lume posedă mult pământ, dar nu plătesc impozite. Ei înregistrează loturile sub nume străine și așa nu plătesc impozite. Oricine cunoaște aceasta, dar nu schimbă nimic".

Int. codul #2, 11/27/2000, 10:40, Chișinău. "Inspectorii nu cer nimic. Aceasta este deja o deprindere, o tradiție, dacă doriți, că trebuie de plătit".

Int. codul #6, 11/8/2000, 13:30, Chisinau. "Mi s-a propus să scot o sumă mare de bani din țară într-un mod ilegal. Pentru aceasta mi s-a promis 9% din suma totală"

Imaginați - vă un funcționar public plătit foarte prost și cineva îi oferă bani sau un cadou ca să-i soluționeze problema. Cum va proceda el?

Conform opiniilor ambelor grupe, atât ale businessmanilor (76.7 %) cât și ale gospodăriilor casnice (78.3 %), funcționarul de stat cel mai probabil va accepta mita din diferite motive. Este de remarcat faptul că circa 60 % din toți respondenții explică acceptarea mitelor prin faptul că toți fac aceasta. De asemenea este de remarcat că doar 12 % din businessmani și 2.6 % din gospodăriile casnice nu ar accepta mită.

Businessmanii au fost întrebați, *dacă* ei simt *că Guvernul îi susține în desfășurarea businessului*. Deși întrebarea ar putea suna provocator, ea demonstrează, într-o anumită măsură, relațiile între guvern și sectorul privat. Deci, 2.2 % din numărul total de respondenți au spus că guvernul le ajută în desfășurarea businessului, 6.2 % spun că sunt susținuți, dar de cele mai multe ori este neutru, 16.9 % - că este absolut neutru, 28.2 % - câte o dată el împiedică, și tocmai 46.5 % din respondenți au mărturisit că guvernul mai mult împiedică dezvoltarea sectorului privat. Pentru comparație, în Tadjikistan 20.4 % din businessmani consideră că guvernul lor este mai mult neutru, câte o dată împiedică, și numai 5.5 % din respondenți consideră că guvernul le împiedică dezvoltarea. În mare măsură aceasta ar putea însemna o atitudine negativă față de guvern din partea sectorului privat. Drept prim rezultat al unor astfel de relații sunt nihilismul și evaziunea fiscală.

Evaluati în ce măsură împiedică următorii factori la desfășurarea businessului în Moldova (1 - nu împiedică de loc, 2 - câte o dată împiedică, 3 - împiedică, 4 - împiedică mult, 5 - foarte mult împiedică, 6 - blochează)

	Moldova	Tadjikistan
1. Inflația	4.20	5.06
2. Instabilitatea cursului de schimb	4.13	5.22
3. Regulile de impozitare	4.83	4.67
4. Sectorul bancar slab dezvoltat	3.31	4.34
5. Criminalitatea	4.19	4.36
6. Corupția	4.81	4.28
7. Deficitul de forțe de muncă calificată	2.79	4.07
8. Oprimări din partea poliției	3.08	4.01
9. Dificultăți în procurarea ori livrarea materiei prime și a produselor finale	2.87	3.9
10. Instabilitatea politică	3.92	4.07
11. Schimbări neprevăzute în regulamente	4.39	3.65
12. Regulile complicate de deschidere a unui business nou	3.64	3.55
13. Regulamentele pentru export/import	3.53	2.9
14. Controlul prețurilor	2.85	2.88
15. Regulamentele cu privire la valuta străină	2.73	2.87
16. Regulamentele cu privire la forța de muncă (plăți ridicate în fondul social) ¹	3.63	2.51

O înțelegere clară a piedicilor principale pentru dezvoltarea sectorului privat este importantă pentru elaborarea unei politici eficiente de susținere. Pentru a înțelege care sunt problemele cele mai acute în dezvoltarea sectorului privat, businessmanilor li s-a propus să aleagă dintr-un set de 16 factori – obstacole potențiale. Rezultatele arată că rezultatele pentru businessmanii din Est și Vest (țările de tranziție) prioritățile sunt diferite. Astfel, în Republica Moldova primul loc aparține regulamentelor de impozitare. Media este de 4.83, ceea ce este mai aproape de

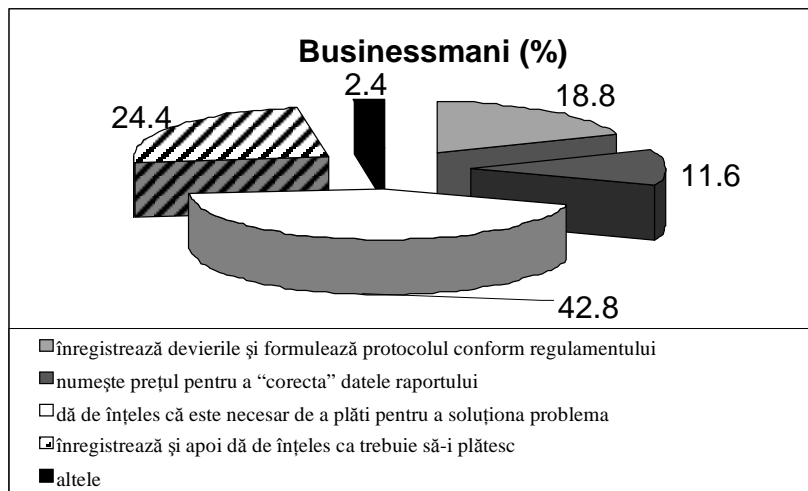
¹ În această privință unul din respondenți (Codul int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chișinău) a menționat: “Pentru mine aceasta nu constituie o problemă. În documentație eu scriu că îi plătesc 200 de lei, iar în realitate îi dau încă 1,800”.

semnificația „împiedică foarte mult”. Corupția este plasată pe locul doi. Media pentru corupție este 4.81, ceea ce de asemenea este mai aproape de semnificația „împiedică foarte mult”. După aceasta vine inflația (media fiind 4.2), criminalitatea (4.19), și instabilitatea cursului de schimb (4.13). Deci, la fel ca și în cazul gospodăriilor casnice, în cazul businessmanilor corupția constituie unul din cele mai serioase obstacole în Republica Moldova. De fapt, sondajul arată că regulile complicate de impozitare și ratele înalte de impozitare implică un nivel înalt al corupției.

Situația este puțin diferită în țările din Est. În Tadjikistan, de exemplu, businessmanii notează corupția ca fiind pe locul al cincilea între obstacolele din calea dezvoltării businessului privat. Primul loc aparține instabilității cursului de schimb (media fiind 5.22). După aceasta vine inflația (5.02), regulamentele de impozitare (4.67), și criminalitatea (4.36). Aici ar trebui să amintim, că forma principală a relațiilor neformale în Republica Moldova este mita în bani cash, în timp ce în Tadjikistan predomină contactele personale. Deci, în Moldova populația simte mai direct efectul de pauperizare cauzat de corupție.

Dacă inspectorul găsește o deviere de la Codul Fiscal, de obicei el ...

Conform datelor sondajului, în 42.8 % din cazuri inspectorul dă de înțeles direct sau indirect, că este necesar de a efectua o plată neoficială pentru a rezolva problema. În 24.2 % din cazuri ei, în primul rând, înregistrează cele depistate, iar după aceasta dau de înțeles că trebuie de plătit. Numai 11.6 % numesc direct prețul pentru a “corecta” raportul. În ceea ce privește inspectorii care procedează pe deplin în conformitate cu legislația, în opinia businessmanilor din

Moldova cota acestor inspectori este de 18.8 %, cea ce este, totuși, ceva mai mult decât în Tadjikistan (14 %). În general în Tadjikistan, dacă e să credem autorului, în 79 % din cazuri inspectorii par să opereze ca “agenți adevărați ai economiei de piață,, numind imediat prețul de “corectare” a încălcării legislației (dacă aceasta a fost depistată) și evitând pedeapsa. Deoarece în majoritatea cazurilor prețul unui astfel de serviciu din partea inspectorului este mai jos decât amenda pe care businessmanii ar trebui să o achite statului, este evident că se va recurge la mită. Aceasta este comun pentru ambele țări.

Pe parcursul ultimelor 12 luni de care organe de control și de câte ori ați fost vizitat?

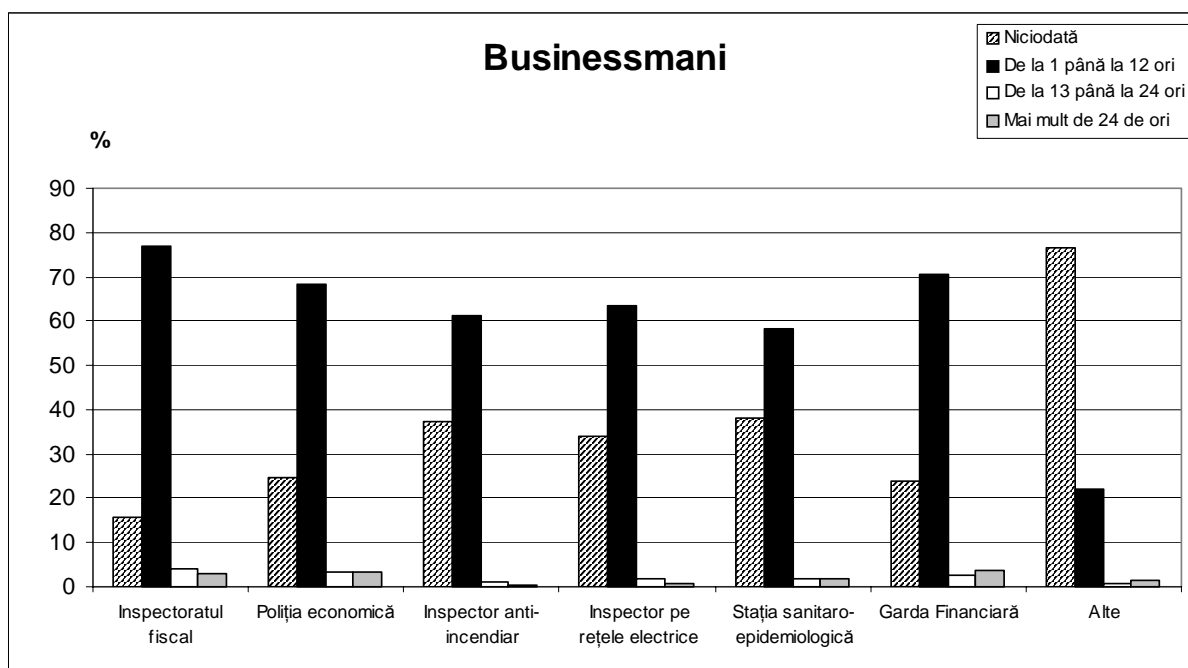
	Media (vizite /12 luni)
1. Inspecții fiscale	6.28
2. Poliția economică	6.4
3. Inspectorul anti-incendiar	3.04

4. Inspectorul de rețele electrice	5.46
5. Stația Sanitară Antiepidemiologică	6.03
6. Garda Financiară	6.04
7. Altele	5.1

Rezultatele arată că timp de un an în mediu o întreprindere este vizitată de diferite tipuri de inspecții foarte frecvent – circa 38 ori. Nu numai că toate vizitele sunt înregistrate oficial. Aceasta nu este surprinzător. Conform evaluărilor Băncii Mondiale și ale BERD, „povara administrativă” asupra businessului din Moldova este una din cele mai înalte în țările cu economie în tranziție.

Mulți respondenți se plâng de aceasta. Astfel, în interviul cu codul #6, 11/16/2000, 11:45, Chișinău, businessmanul spune: “Toți acești inspectori pe care i-ați indicat în tabel, mă vizitează cam de 12 ori pe an. Aceasta este ca și cum ei ar veni la mine după salariu”.

Int. codul 24, 11/6/2000, 17:30, respondentul a spus, că pe lângă 73 vizite ale organelor de

control menționate deja în chestionar, el a mai avut vizite de la reprezentanții Departamentului de Standardizare - 2 ori, de la Direcția de Comerț – 3 ori, de la Pretură – 3 ori, de la Inspekția Veterinară – 1 dată, de la „Termocom” – 5 ori, de la „Apa-canal” – 12 ori.

Int.codul # 24, 11/8/2000, 9:30, Chișinău, “Polițistul mă vizitează în fiecare zi, la magazinul meu, de două ori pe zi”; Int. codul # 24, 11/9/2000, 11:55, Chișinău, ”M-au mai vizitat administrația locală de vre-o 20 de ori”.

Int. codul # 11, 11/6/2000, 19:00, Chișinău, “Pe lângă 28 vizite – total al reprezentanților instituțiilor nominalizate în listă, m-au mai vizitat și de la Departmentul Protecției Muncii,

Departamentul de Protecție a Mediului Ambiant, Departamentul de Standarde, până și de la Departamentul de Combatere a Corupției și Crimei Organizate”.

Int. codul # 4, 11/8/2000, 10:35, Chișinău. “Pe lângă cele 21 vizite pe care le-am indicat în tabel, am mai avut reprezentanți de la “Salubritatea”, de la “Apă-canal”, vre-o patru, și de la Departamentul de Comerț”.

Int. codul #6, 8/11/2000, 11:30, Chișinău. “Eu NU AM AVUT NICI O INSPECȚIE, pentru că am legături peste tot”.

Int. codul # 6 ,11/6/2000, 16:02, Chișinău. “Adițional am fost vizitați de cineva de la Departamentul de Statistică, Departamentul Financiar, și de la Fondul Social”.

Int. codul #14, 11/11/2000, 10:35, Dondușeni. “Inspectorul fiscal mă vizitează aproape în fiecare săptămână, Garda Financiară – o dată pe săptămână, și inspecția sanitară – o dată pe săptămână”.

Int. codul #2, 11/27/2000, 10:40, Chisinau. “Inspectorul fiscal vine cam de 5 ori pe an, înainte de sărbători. Polițistul de sector vine, când îi trebuie un cadou”.

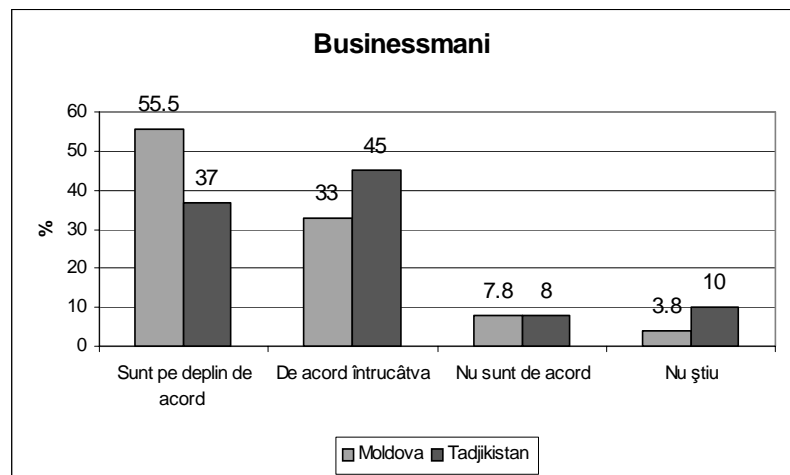
Int. codul #2, 11/13/2000, 11:30, Chișinău. “Inspectorul fiscal și poliția economică vin neautorizați aproape în fiecare zi. Inspectorul rețelelor electrice și inspecția sanitară – în fiecare lună, un om de la Garda Financiară - câte o dată vine de 3-4 ori pe săptămână”.

Int. codul #2, 11/9/2000, 15:30, Chișinău. “Noi NU AM AVUT INSPECȚII, NOI LE-AM PLĂTIT LA TOȚI”.

Deci, concluzia este următoarea, dacă inspectorii sunt „remunerați” de către businessmani suficient, ei nu îi plictisesc cu prezența lor prea mult. Dacă antreprenorul nu dorește să plătească, el va fi vizitat de atâtea ori, încât să fie suficient pentru a colecta o “remunerare decentă”.

Credeți că impozitele sunt așa de mari, încât majoritatea businessmanilor preferă să plătească inspectorilor fiscali sau ai departamentului vamal pentru evitarea plății întregului impozit?

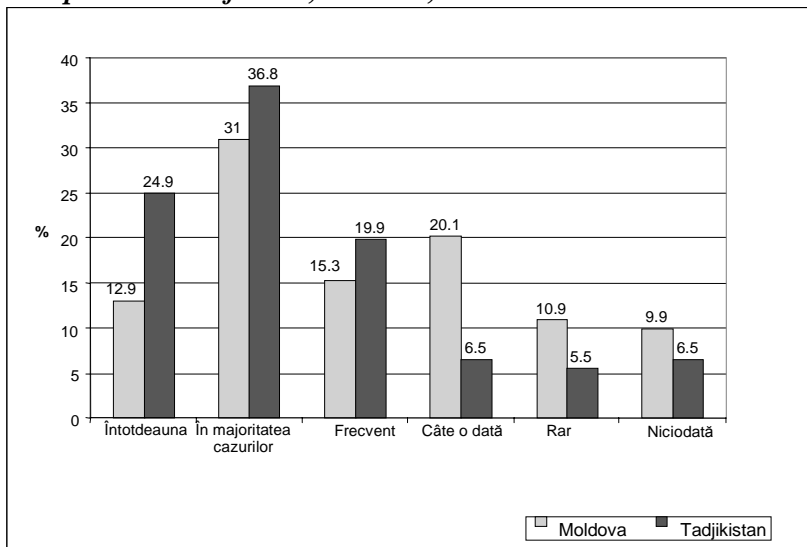
Partea preponderentă a respondenților (88.5 %) recunoaște faptul că businessmanii vor preferă să evite plata întregă a impozitelor și vor plăti mită inspectorilor. De fapt, acesta este un indicator foarte înalt. În așa mod, corupția are rădăcini foarte puternice, și nu este surprinzător faptul că ea a atins proporții atât de mari în țară. Numai 7.8 % din respondenți au spus că ar refuza să plătească mită.

Când sunteți inspectat de reprezentanții inspectoratelor fiscale, ai vămii, cât de des Vi se dă de înțeles că este necesară o plată adițională pentru a “ușura” procesul de inspectare?

Circa 60 % din businessmani așteaptă că inspectorul le va cere mită. De fapt, aceasta înseamnă că ei deja sunt pregătiți moral să ofere mită.

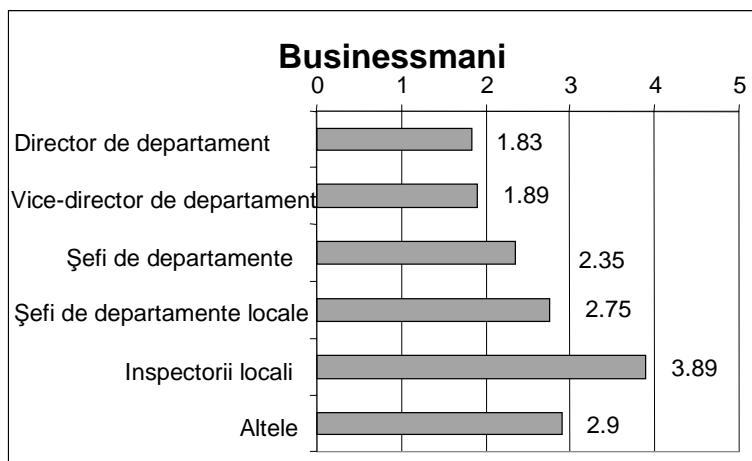
În timpul interviului #2, 11/15/2000, 16:30, Chișinău respondentul a spus: “Nimeni nu-mi cere să plătesc mită. Eu înțeleg singur, că trebuie să dau, în funcție de situație și inspector”.

Este puțin surprinzător că în Tadjikistan, unde populația consideră că fenomenul corupției este un factor mai puțin periculos pentru dezvoltarea sectorului privat, mai mult de 81.6 % de respondenți așteaptă ca să li se ceară mită în timpul inspecției fiscale.

Cât de des se recurge la mită, cadouri, contacte personale la diferite niveluri ale Inspectoratului Fiscal și ale Departamentului Controlului Vamal?(1 - nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte des, 6 – întotdeauna).

De fapt, se observă o structură în piramidă a corupției. Cu cât mai jos este nivelul, cu atât mai des acest nivel acceptă mită în direct de la populație. Fiecare nivel se împarte cu nivelurile superioare. Astfel, la nivelul de directori de departamente foarte rar se acceptă mită direct de la populație (media fiind de 1.83), la nivelul de vice-director aceasta are loc rar (1.89). Șefii oficiilor regionale și șefii oficiilor locale sunt notați în mediu cu termenul „câte o dată”.

Inspectorii locali sunt cei care acceptă mite cel mai frecvent (media fiind 3.89, ceea ce înseamnă că ei acceptă mite frecvent). Unul din respondenți (int. codul #03, 11/8/2000, 15:00, Chișinău) a comentat evaluarea făcută de el în felul următor: “Personalul acestor instituții este foarte incompetent, ei trebuie să plătească mită la rândul lor, ca să-și mențină locul de lucru”. Un alt caz: Int. codul #47, 11/16/2000, 10:40, Chișinău. “Ei trebuie să accepte mită pentru a împărți banii cu patronii lor”.

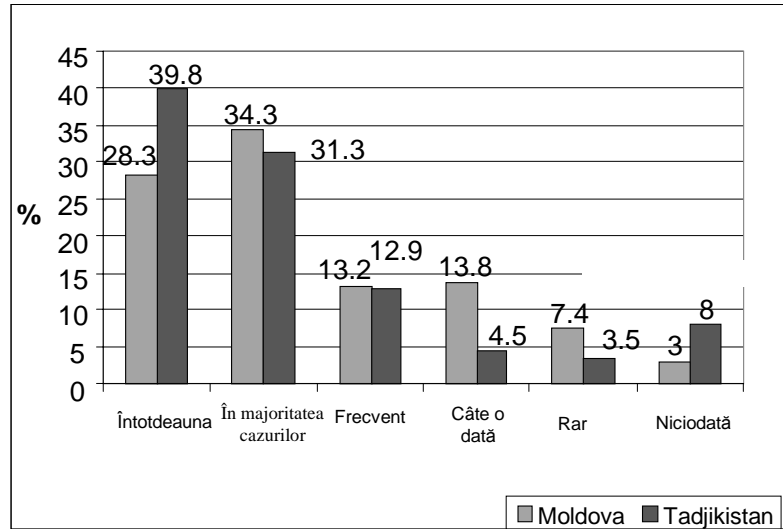
Deși aceste cifre nu spun nimic despre metoda de distribuție a volumului total al mitelor între toate nivelurile instituțiilor. Pe parcursul interviului cod #47, 11/16/2000, 10:40, Chișinău

respondentul a menționat: “Pentru 10 mii de lei nimeni nici nu va discuta cu tine la nivelul de director de departament. Trebuie să cunoști pe cineva la un nivel mai jos”.

Dacă businessmanul refuză să plătească mită inspectorului, va fi oare și mai complicat de a desfășura activitatea lui în continuare? (1-întotdeauna, 2-în majoritatea cazurilor, 3-foarte des, 4-câte o dată, 5- rar, 6- nici o dată).

Mai mult de trei pătrimi din respondenți așteaptă să aibă probleme după refuzul de a plăti mită. Scopul acestei întrebări nu este atât de a evalua efectele posibile ale refuzului de a se

comporta într-un mod corupt, cât de a evalua așteptările respondenților, și, deci, comportamentul lor mai probabil în timpul inspecțiilor. Deci, rezultatele arată că respondenții cel mai probabil vor oferi mită.

Dacă vi se va cere să plătiți mită, veți plăti-o ?

În acest caz întrebarea este destul de directă. Deci, doar 14 % din respondenți au răspuns prompt „Nu”, și 15.5 % - „Da”. Pentru majoritatea respondenților (70.5 %) răspunsul a fost “Depinde de situație...”, deși aceasta este o altă modalitatea de a spune, că dacă intervin probleme, ei vor plăti.

În timpul unui interviu (codul #47, 11/10/2000, 16:00, Chisinau) respondentul a constatat: “Dacă ei îți cer mită, aceasta este deja un semn bun. Aceasta înseamnă că tu poți negocia. Este mai bine dacă ei numesc “prețul”.

În Tadjikistan respondenții au avut de ales între doar două opțiuni: „Da” sau „Nu”. Astfel, 74.6 % de răspunsuri au fost „Da”.

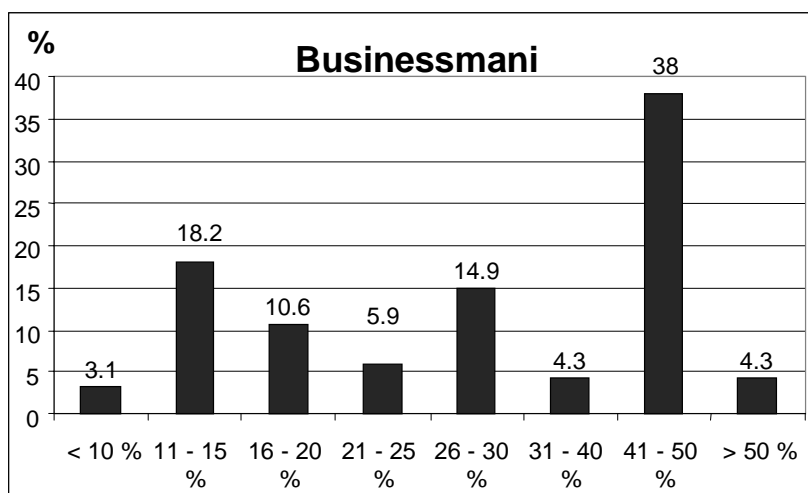
Considerați că plata mitei “ușurează viața Dvs“ ?

O parte de respondenți, în special cei din gospodăriile casnice, nu este optimistă cu privire la consecințele oferirii de mită. Totuși, ei preferă să ofere mită. Această opinie ar putea servi drept un punct de start pentru discuții publice referitor la întrebarea: ce așteaptă populația să „câștige” oferind vre-o dată mită.

Dacă vi se găsește o încălcare a legislației pentru care trebuie să plătiți o amendă în suma de bani X, de obicei a câta parte din această sumă este necesar de a achita direct inspectorului pentru ca problema să devină “soluționată” (% din X)?

Media pentru toți respondenții este de 34.22 %, aceasta înseamnă că în mediu businessmanii „economisesc” circa două treimi din suma pe care trebuiau să o plătească statului. Aceasta constituie un sol foarte favorabil pentru dezvoltarea continuă a corupției. Distribuția răspunsurilor arată că în realitate evaziunea fiscală este chiar mai atractivă.

Fig. 2.28

Dovezi de comportament corupt în agențiile de stat

Acest capitol a fost scris mai mult pe baza unei întrebări deschise pusă oamenilor de afaceri: **“Ați putea să povestiți o istorie care vi s-a întâmplat personal în acest sens?”**

Întrebarea a fost pusă în mod tentativ, deoarece nu s-a preconizat ca intervievații să fie destul de sinceri răspunzând la atare întrebare. De fapt, a mărturisi că o persoană a plătit o mită, echivalează cu mărturisirea că a comis o crimă. Pentru un studiu economic aceasta ar însemna doar latura (aspectul) ofertei actului de corupție. Deci, majoritatea intervievaților au refuzat să răspundă la această întrebare, motivând că aceasta este o întrebare prea personală, senzitivă și intimă, sau că ei nu sunt prea siguri referitor la confidențialitatea acestei întrebări, pentru ei afacerea lor valorează foarte mult, pentru a răspunde la atare întrebări. Însă, majoritatea celor care au hotărât să fie sinceri, au verificat dacă interviul avea caracter absolut confidențial înainte a de a-și împărtăși cazurile lor concrete în fața interviuatorilor. Deci, pentru a păstra caracterul confidențial al interviuatorului, am inclus unul din codurile interviuatorului, data, timpul și locul interviului. În anumite cazuri, în timpul interviurilor în sate mici, când respondentul ar fi putut fi identificat ușor, regiunea geografică înlocuiește denumirea localității, însă, interviuatorii erau păstrați în ordinea respectivă pentru a putea dovedi veridicitatea (realitatea) răspunsurilor.

Serviciul vamal

Frecvența vameșilor corupți pare a fi foarte mare. Vameșii acceptă atât bani în numerar cât și “mita în natură”. Mai mult ca atât, câte o dată ei preferă să aleagă singuri ce bunuri ar preferă:

Codul Int. # 16, 13/3/2000, 17:03, Sud. “Eu trebuie sa plătesc plăți suplimentare neoficiale serviciului vamal foarte des”.

Codul Int. #38, 11/17/2000, 17:00, Chișinău. “Vameșul mi-a cerut să-i dau un lăntișor de aur cu cruce care m-a costat 300 USD....”.

Codul Int. #19, 11/11/2000, 11:35, Sud. Vameșul se uită puțin în mașină, numește suma care trebuie plătită ne-oficial, (d-ei) respondentul pune banii în pașaport și-i înmânează vameșului; sau

de ex., vameșul se uită în geantă, alege lucrurile care-i plac cel mai mult, care sunt de regulă cele mai scumpe, și ne lasă să plecăm.

Codul Int. #5, 11/17/2000, 10:40, Chișinău. “Luând sigiliul, vameșul a înșfăcat bunurile care i-au plăcut cel mai mult și a mai cerut o dată ca să-i dau bani de un coniac”.

Codul Int. #9, 11/9/2000, 13:10, Chișinău. “Intrând pe teritoriul R.M., m-i s-a cerut să plătesc 20 de lei (ML), în caz contrar mi-ar fi spart sigiliul (de plumb). Un sigiliu nou m-ar fi costat 3 Euro”.

Codul Int. #2, 11/9/2000, 15:30, Chișinău. “Anul trecut, când importam niște echipamente, a trebuit să plătesc 300 USD la vameș, deși, oficial eu trebuia să plătesc doar jumate din suma aceasta”.

O modalitate de a impune populația să plătească mite este tergiversarea procedurii vamale. De regulă, importatorii trebuie să plătească pentru fiecare oră pe unitate de transport, astfel, tergiversând procedura de vămuire ar cauza pierderi considerabile pentru afacere, și ar forța antreprenorii să plătească mite pentru a accelera procedura.

Codul Int. #5, 11/17/2000, 10:40, Chișinău. “Trecerea vamei este tergiversată în mod artificial de fiecare dată; deci dacă te grăbești și nu vrei să pierzi câteva ore, sau uneori zile, va trebui să plătești”.

Codul Int. #51, 11/9/2000, 10:25, Chișinău. “Chiar dacă toată documentația este perfectă vameșii nici o dată nu-mi vor permite să trec pur și simplu. Ei îmi vor cere să aștept și-mi arată locul unde. Eu trebuie să aștept 10 minute, 1 oră, 2,3,4 ore, până când voi înțelege că trebuie să plătesc. Dacă îți exprimi protestul, nimerești în bucluc. După ce plătești 10, 20 sau 50 USD, uneori chiar mai mult (depinde de ce ai), îți permit să pleci foarte repede”.

Codul Int. #25, 11/11/2000, 17:15, Chișinău. “...Toată documentația a fost în ordine, dar vameșul a început să numere manual, foarte încet, toate bunurile importate (pe unitate), astfel încât a trebuit să plătesc bani numerar pentru a “grăbi” procedura”.

Codul Int. #6, 11/9/2000, 12:40, Chișinău. “Vameșul ia bani aproape de fiecare dată, deși documentele mele sunt în ordine”.

Codul Int. #9, 11/3/2000, 13:15, Chișinău. “Vameșul cere să facem “un coridor” în autocar, ceea ce înseamnă că trebuie să facem un spațiu gol în centul autocamionului, sau să descărcăm autocamionul. Aceasta ar cere prea mult timp și eforturi, așa că mai bine le plătesc”.

Codul Int. #25, 11/4/2000, 19:00, Chișinău, Serviciul vamal: “Când importez materii prime, dacă nu vreau camionul meu să aștepte prea mult timp pentru procedurile de vămuire și să plătesc pentru timpul pierdut al mașinii, ceea ce costă foarte scump, eu trebuie să plătesc vameșului circa 100 USD”.

Unele răspunsuri certifică descurajarea oamenilor de afaceri și generează o mare doză de apatie și toleranță față de corupție din partea populației:

Codul Int. #1, 11/9/2000, 11:15, Chișinău. “Vameșul ia bani de fiecare dată, chiar dacă actele sunt în ordine; ei fac lucrul acesta doar de dragul faptului că există...”

Codul Int. #6, 11/16/2000, 11:45, Chișinău. “Mergeți și vedeți cum lucrează vama la frontiera Moldova-Ucraina – nici un document fără mită...”, sau Codul Int. #17, 11/4/2000, 9:30, Taraclia. “Despre vamă: fiecare știe “taxa” neoficială, deci ei pregătesc banii din timp și-i înmânează cu tăcere”.

Deși se întâmplă mai rar, câte o dată se menționează calificarea joasă a vameșului:

Codul Int. #47, 11/16/2000, 11:45, Chișinău. “Aceeși persoană evaluează costul lemnului, găinilor și parfumurilor – ei nu pot fi atât de competenți ca să evalueze corect toate importurile - aici se încep dezacordurile”.

Acceptând o mită devine “normă” de comportament, și persoana care refuză să plătească o mită se confruntă cu probleme:

Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chișinău. “Îmi amintesc cazul când importam primul lot de marfă în Moldova. Toate actele erau absolut perfecte, eram sigur de legalitatea tranzacției mele, și am zis din principiu șoferului meu să nu plătească nimic suplimentar decât plățile oficiale. La vamă vameșii, îmbrăcați în cămăși albe, din principiu, au descărcat TOT camionul. În cele din urmă au găsit ceva ce nu corespundea regulamentelor și m-au impus să plătesc pentru aceasta. După ce am trecut procedura oficială m-au întrebat dacă nu aș fi putut plăti 150 USD și să evit toate aceste deranjuri?...”.

Câte o dată vameșii propun modalitățile lor pentru trecători (prin vamă) de a evita plata taxelor: Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chișinău. Doi ani în urmă intervievatului i s-a propus la vama din Cahul să nu treacă vama la terminalul din Chișinău ca persoană juridică, dar să treacă ca persoană fizică, și să “nu plătească Guvernului”.

Inspectoratele fiscale

Fenomenul stoarcerii rentei de către oficiile de audit fiscal pare a fi destul de răspândit. Pe de o parte – salariile mici, pe de altă parte – posibilitățile mari de a acumula venituri suplimentare, face mita o sursă ușoară de venit, și deseori chiar esențială. Odată ce antreprenorul poate “economisi” de la 50 până la 90% din banii pe care ar trebui să-i plătească la stat, el este interesat foarte mult în a mitui inspectorul fiscal; astfel, ca să “ușureze” procedura, ambele părți cad de acord și evită procedura de control formal.

Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chișinău. “Eu trebuia să plătesc o amendă de circa 12.000 USD, dar inspectorul fiscal trebuia să lucreze mult ca să argumenteze acest lucru. Deci, noi am ajuns la înțelegerea ca eu să-i plătesc doar 400 USD. Inspectorul se teme să ia mită de la o persoană necunoscută. De regulă, el preferă să i se plătească mita prin intermediul unei a treia persoane, pe care el o cunoaște mai bine”.

Codul Int. #10, 11/10/2000, 15:00, Chișinău. “Inspectorul fiscal a aflat că am încălcat un regulament despre care nici nu auzisem, deci, el a cerut o mită de la mine, care echivala cu 50% mai puțin decât amenda oficială”. Același caz - Codul Int. #10, 11/9/2000, 12:45, Chișinău.

Codul Int. #6, 11/16/2000, 16:20, Chișinău. “Inspectorul fiscal, înainte de a începe controlul mi-a propus să stabilim o amendă în valoare de 100000 lei, deoarece el presupunea că în realitate amenda ar fi fost mult mai mare. Logica este următoare: inspectorul fiscal stabilește conștient plata mai mică fără efectuarea controlului, iar eu îi plătesc pentru aceasta”.

Codul Int. #47, 11/7/2000, 15:46, Chișinău. “Da, eu am plătit mite, începând cu 1000 USD (inspectorului fiscal, 1500 USD vameșului) și până la 10000 USD (unui director adjunct la o întreprindere)”.

Este remarcabilă și ospitalitatea inspectorilor fiscali: Codul Int. #31, 11/11/2000, 12:50, Sud. “Inspectorul fiscal a venit la mine în oficiu și mi-a cerut o sticlă de coniac scump, o cutie de ciocolate și salam, deoarece aștepta sa-i vină niște oaspeți importanți din Chișinău”.

Poliția

Oricare ar fi responsabilitățile diverselor ramuri ale politiei, acceptarea mitelor pare a fi un mod obișnuit de activitate în toate cazurile:

Codul Int. #25, 11/4//2000,10:05, “Poliția rutieră găsește greșeală la numărul mașinii, oprește mașina, înșfacă cât poate duce și ne lasă să plecăm...”

Codul Int. #19, 11/10/2000, 12:50, Leova: “Polițistul a băut alcool în sumă de 70 de lei din contul amenzilor care se cuveneau”, sau în cazul Int. #19, 11/10/2000, 10:30, Leova: “Polițistul poate să bea ceva din băuturi alcoolice și pleacă fără să plătească ceva”.

Calitatea joasă a mărfurilor, cu termenul de păstrare expirat, pare a nu însemna un impediment pentru a fi vândute pe piață, dacă faci plata cuvenită. Codul Int. #03, 11/7/2000, 11:00, Chișinău. Poliția economică m-a amendat cu 360 lei pentru 3 sticle de “Frigușor” și 6 sticle de “Lemonadă” cu termenul expirat. Deci, eu le-am plătit o mită de 70 de lei și am continuat să lucrez”.

Câte o dată corupția în rândurile ofițerilor de poliție este motivată de salarii mici. Însă, deseori mitele ating proporții foarte mari, astfel încât în condițiile când sunt șanse de a fi pedepsit de lege sunt minime, nu este clar cât de mari ar trebui să fie salariile pentru a descuraja corupția. Codul Int. #51, 11/9/2000, 10:25, Chișinău. “Da, eu am plătit mite. A trebuit să plătesc 9000 USD poliției economice, și, plătindu-le direct 2000 USD problema a fost rezolvată”.

Garda Financiară

Metodele Gărzii Financiare se mai manifestă și prin surprinderea oamenilor de afaceri - prin intrarea neașteptată în oficiu, și intimidându-i încep a stoarce mite: Codul Int. #6, 11/8/2000, 18:40, Chișinău. “Garda Financiară, fără a prezenta actele de identitate, s-au năpustit brutal în oficiul nostru amenințându-ne cu arma, forțându-ne să stăm cu fețele la perete, au făcut percheziție în lucrurile noastre personale, inclusiv în geantă și buzunare. Se pare că nu au găsit ce căutau și au plecat fără să-și ceară scuze cel puțin”.

Codul Int. #47, 11/10/2000, Chișinău. “Garda Financiară cu tot cu arme, s-au năpustit în magazinul nostru și au început să întoarcă toate lucrurile pe dos. Comportamentul lor față de mine era de parcă aș fi fost un criminal. M-au speriat până la moarte. Directorul magazinului era în deplasare de serviciu, și eu m-am simțit absolut neprotejat(ă). Ei mi-au spus că trebuia să le plătesc circa 18000 lei și, dacă nu doresc să fie închis magazinul, să le plătesc la ambii câte 400 USD. Eu am plătit 800 USD. După aia ei au mai scris un raport și a trebuit să mai plătesc oficial 4500 lei”. Când a fost întrebată de ce nu a instalat o cameră ascunsă ca să dovedească că inspectorii au stors bani, businessmanul a spus: “La ce bun? Dacă aș dovedi că mi-au stors bani ei vor veni iar și iar, dar unul din ei chiar mi-a lăsat numărul lui de telefon mobil și mi-au spus să le telefoniez în caz dacă altcineva va veni să mă inspecteze”.

Codul Int. #04, 11/8/2000, 11:00, Chișinău. “Când te ciocnești cu Garda Financiară sau Poliția Economică, dacă faci totul oficial, plătești 100%, dacă le dai o mită ne-oficială, te descurci cu 15-20%”.

Administrația publică locală

Deși am așteptat ca businessmanii să-și amintească cazuri concrete care li s-a întâmplat, legate de acte de corupție în serviciile vamale și fiscale, câțiva din ei au preferat să ne dea câteva exemple despre alte genuri de inspecții, precum și despre administrația publică locală. Administrația publică locală preferă cadouri, dar totodată nu evită să accepte și mite. Deci, Codul Int. #6, 11/8/2000, 11:30, Chișinău. “Eu am dat o plită de gaz unui funcționar public, și acesta mi-a redus plata pentru rentă”, sau în Codul Int. #6, 11/8/2000, 12:40, Chișinău. “Pentru a lua în arendă o cameră într-o instituție de stat, am dat angajatului Primăriei un aspirator de praf”.

Codul Int. #03, 11/7/2000, 15:50, Chişinău. “Pentru a-mi extinde autorizaţia pentru afacerea mea, Şeful Departamentului Socio-Economic mi-a cerut “sa plătesc” lui direct 2600 lei”.

Codul Int. #51, 11/7/2000, 13:20, “Pentru a menţine “bune” relaţii cu primăria, câte o dată când mă cheamă şi spun că ei au construit o vilă, eu trebuie sa le trimit câte vre-o două maşini de ciment, câteva lespezi pentru tavan sau alte lucruri...”.

Codul Int. #26, 11/7/2000, 14:20, Chişinău. “Da, a trebuit să plătesc suplimentar pentru totul: pentru locul magazinului meu, pentru deschiderea businessului meu, pentru gardul din jurul magazinului iarăşi, practic pentru tot...”.

Inspecţiile sanitare

Codul Int. #25, 11/11/2000, 10:30, Chişinău: “De prima dată au spus că certificatul de calitate este greşit, era o copie a acestuia şi eu trebuia să arăt originalul; după aia au spus că clorul era în soluţie şi trebuia să fie în stare praf, apoi au spus că presiunea apei în robinete era prea mică, de parcă ar fi depins de mine. Când le-am plătit mita, totul de la sine devenise în ordine”.

Codul Int. #26, 11/5/2000, 9:30, Chişinău. “Când vine inspecţia sanitară, ei găsesc ceva greşit, orice doresc ei, noi trebuie să le plătim în orice caz. De regulă nu ne spun direct să le plătim, ei doar nu pleacă atâta timp până când nu le plăteşti”.

Codul Int. #26, 11/6/2000, 9:25, Chişinău. “...Inspecţia sanitară, Inspectoratul Fiscal, Inspectoratul Ecologic – toate sunt plătite, astfel ele ne lasă în pace pentru 7-8 luni, după aia vin din nou”.

Codul Int. #2, 1/27/2000, Chişinău. “Inspectorul Sanitar mi-a propus să semnez contract cu colaboratorii lui. Eu am refuzat; trebuia să le plătesc un salariu. Acuma aştept probleme inevitabile”.

Alte inspecţii

Codul Int. #45, 11/7/2000, 14:20, Chişinău. “În timpul inspecţiei marfa mea a fost sechestrată. Am plătit inspectorului o mită şi mi-am luat marfa înapoi”.

Codul Int. # 6, 11/6/2000, 9:35, Chişinău. “Toţi reprezentanţii instituţiilor de audit de stat indicaţi în întrebarea 19 mă vizitează de regulă şi iau masa din contul “amenzilor viitoare”.

Codul Int. #03, 11/6/2000, 14:00, Chişinău. Directorul barului spune că este stors de bani de către oficialităţile publice sub pretextul că e ajun de sărbătoare, de ex., Ziua Internaţională a Protecţiei Copiilor, Ziua Serviciului Anti-incendiar, Ziua Poliţiei, etc., şi acesta trebuie să plătească sume între 50 – 200 lei.

Codul Int. # 12, 11/4/2000, 13:05, Nord, “Inspectorul fiscal a găsit că guma de mestecat era expirată şi mi-a dat de înţeles că trebuia să-i plătesc; dacă nu - voi avea probleme. Eu i-am plătit”.

Codul Int. #31, 11/10/2000, 17:25, Sud. “Anul acesta trebuia să schimbăm maşina de casă, până la 1 august. Am reuşit să cumpărăm o atare maşină doar în ultima zi înainte de termen. A trebuit să plătim o mită pentru a o înregistra repede”.

Codul Int. #26, 11/4/2000, 15:30, Chişinău. “Maşina de casă nu imprima suma. A trebuit să plătesc o amendă de 1800 lei. Am plătit 360 lei inspectorului fiscal şi el a plecat”.

Codul Int. #6, 11/13/2000, 11:05, Chişinău. “Contabilul-şef al unei întreprinderi energetice a primit de la noi un lăntişor de aur în sumă de \$100”.

Codul Int. #16, 3/2/2000, 9:15, Chiadâr-Lunga: “A trebuit să plătesc pentru certificatul de calitate circa 1200-1300 lei. Am plătit direct funcționarului public 1000 de lei, deci am economisit 200-300 de lei”. Astfel ambele părți au rămas satisfăcute.

Codul Int. #2, 11/13/2000, 10:20, Chișinău. “Când au găsit unele neregularități în activitatea noastră, ne-au “rugat” să plătim pentru o proteză pentru un fost combatant din Afganistan. Noi am plătit. Nu știu dacă băiatul a mai primit banii sau nu”.

Curtea de Conturi

De fapt, nu așteptam careva dezvoltări despre Curtea de Conturi, deoarece această instituție se ocupă de controlul organizațiilor de stat. Însă doi respondenți au menționat următoarele:

Codul Int. #47, 11/16/2000, 13:10, Chișinău. “Un angajat al Curții de Conturi a venit la mine în oficiu, s-a prezentat și a spus că are salariu mic, că are nevoie de un serviciu suplimentar și vrea ca eu să-l angajez la lucru. De fapt el vroia ca eu să-i plătesc regulat un salariu. I-am spus că nu avem locuri vacante, și că îl voi suna când voi avea locuri vacante. El a spus că vroia să semneze un contract cu mine. I-am spus că nu semnez contract nici cu angajații mei. El a spus că știe mulți din angajații altor agenții de control, dându-mi de înțeles că dacă refuz aș putea avea probleme. Acesta este un act de șantaj din partea statului”.

Codul Int. #6, 11/13/2000, 11:05, Chișinău. “Un reprezentant al Curții de Conturi a primit o mită de 100 USD pentru o operație de achitări reciproce”.

Sistemul judiciar

Codul Int. #47, 11/7/2000, 13:20, Chișinău. “Eu trebuia să rambursez 35000 \$ de la clientul meu prin judecată. Pentru a câștiga procesul, a trebuit să promit judecătorului 5000 \$ (circa 15%) din sumă. Astfel am câștigat. Dacă încercam să rezolv problema aceasta (rambursarea banilor) cu structurile criminale, ar fi trebuit să plătesc 50% din suma totală”.

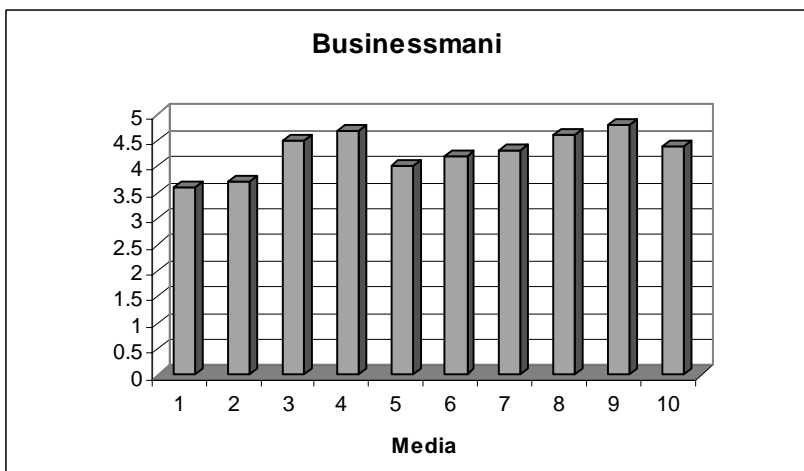
Codul Int. #47, 11/7/2000, 13:20, Chișinău. “Am exportat în Vladivostok (Orientul Îndepărtat în Rusia) două cargouri de marfă în valoare de \$75000. Acestea au trecut toate vămile cu succes, dar pe neașteptate au fost arestate în Vladivostok sub motivul că erau ceva neclarități în documentație. I-am trimis prin poștă toate documentele suplimentare de care era nevoie, dar nu a mers. Atunci a trebuit să zbor personal la Vladivostok. Acolo am înțeles că funcționarul public care aborda cazul meu era în legături strânse cu structurile criminale, deoarece mi-a arătat criminalii care stăteau după ușa oficiului său și mi-a oferit să “rezolv problema” prin intermediul lor (pentru mine aceasta echivala cel puțin 50%), sau cadavrul meu ar fi astupat sistemul lor de canalizare. În realitate funcționarul public a folosit cuvinte MULT MAI URÂTE. Deci, eu am pierdut 75000 USD”.

Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chișinău. “Eu vă povestesc o istorie reală, despre un caz când judecătorul și anchetatorul unui și același caz erau rude foarte apropiate. Judecătorul a primit o mită pentru cazul acesta de la una din părți și a promis să câștige cazul. Anchetatorul a primit altă mită de la cealaltă din părți și iarăși a promis să ajute. După ce au aflat că trebuiau să apere interese diferite, au spus că vor rezolva problema în mod imparțial, luând ambele mite”.

Cauzele corupției în sectorul fiscal și vamal

În ce măsură sunt următorii factori cauze ale corupției în serviciul vamal și inspectoratul fiscal? (1 - deloc nu este cauză, 2 – puțin, 3- nu prea, 4- cam așa, 5- în mare măsură, 6 - exact)

Respondenții poziționează cauzele corupției în sectorul fiscalului și al vamei în modul următor: Legile sunt scrise așa de neclar încât este mai simplu să-l plătești pe funcționar ca să scapi de probleme (media fiind 4.8), funcționarii publici doresc să câștige “bani ușori”(4.7),

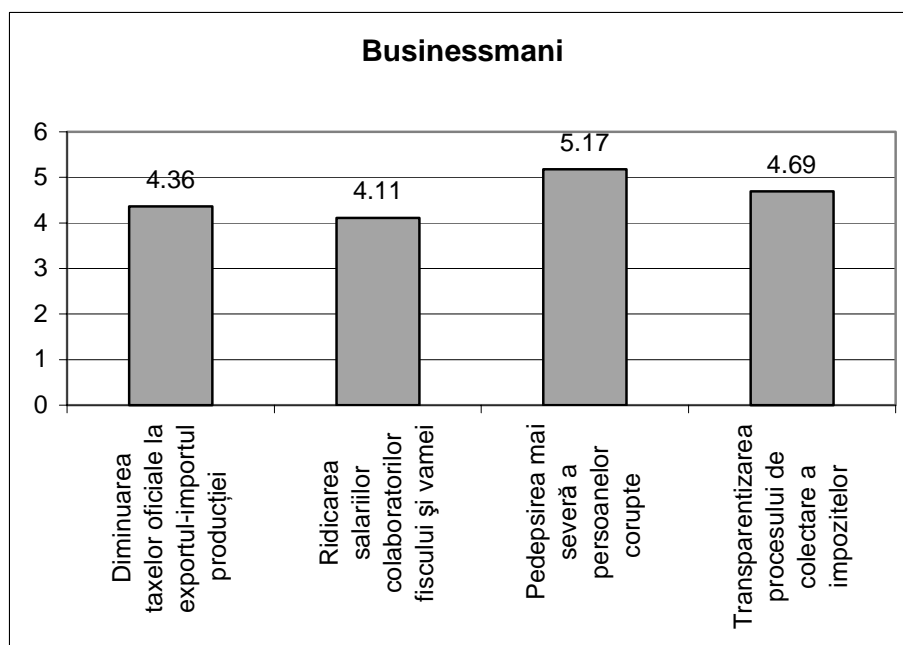

1	Inspectorii sunt prea lacomi
2	Criza valorilor etice în perioada de tranziție
3	Statul nu-i plătește la nivelul cuvenit
4	Legile sunt scrise așa de neclar că este mai simplu să-l plătești pe funcționar ca să scapi de probleme
5	Aceasta este o tradiție, lumea s-a deprins să accepte bani
6	Inspectorii au prea multă discreție (libertate)
7	Controlul asupra inspectorilor este prea slab
8	Puterea judiciară este inefficientă
9	Funcționarii publici doresc să câștige “bani ușori”
10	Lipsește controlul administrativ

puterea judiciară este inefficientă (4.6), Statul nu-i plătește la nivelul cuvenit (4.5). Într-un fel, partea pozitivă a acestor răspunsuri este că populația nu consideră că fenomenul corupției este o tradiție, o cultură în această țară (4.0). Aceasta înseamnă că, în principiu, situația poate să fie schimbată.

În opinia Dvs. cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupției în rândurile inspectorilor fiscali și vamali ? (1 – inefficientă, 6 – foarte eficientă)

Conform opiniei publice, cea mai eficientă cale de a combate corupția în țară este cea de a pedepsi mai sever persoanele corupte (media fiind 5.17 din 6 maximum). După aceasta urmează transparența procesului de colectare a impozitelor (4.69). Este remarcabil faptul că o asemenea măsură, ca majorarea salariilor în

aceste sectoare, conform opiniei publice, ar avea un efect mic. Posibil, populația își dă seama că ridicarea salariilor, nefiind urmată de supremația legii nu va ajuta la curmarea acestui fenomen în societate.

O parte de respondenți au sugerat o serie de măsuri adiționale. Le putem citi mai jos.

Int. #24, 11/7/2000, 11:20, Chișinău: “De a pedepsi persoanele corupte în public”;

Int. # 24, 11/7/2000, 11:20, Chișinău: “A deduce o cotă anumită din amendă în folosul inspectorului pentru a ridica cointeresarea lui”;

Int. codul #6, 11/8/2000, 1:30, Chișinău. “Este necesar să se schimbe o generație întregă”;

Int. codul # 6, 11/8/2000, 9:50, Chișinău “Este necesară pedeapsa cu moartea cu executare în public”;

Int. codul #7, 11/10/2000, 11:00, Chișinău “Un sistem judiciar mai eficient și independent”;

Int. codul #7, 11/7/2000, 11:05, Chișinău. “Este necesar un control independent extern al lucrului inspectorilor”;

Int. codul #9, 11/12/2000, 11:35, Chișinău. “Ne trebuie să stabilim un sistem, în care toți oamenii sunt egali în fața legii”;

Int. codul #9, 11/10/2000, 17:00, Chisinau. “Ne trebuie o Lege despre protecția victimelor violenței din partea funcționarilor de stat”;

Int. codul #2, 11/27/2000, 11:20, Chișinău. “Introduceți schimbări în sistemul fiscal, diminueați plățile în fondul social de la 31 până la 6%, de exemplu.”

Deci, observăm că populația cere tot mai mult pedeapsă pentru o comportare coruptă, și insistă asupra executărilor publice. Aceasta poate servi drept un semnal puternic pentru organele statale, precum că dacă nu se iau măsuri legale în combaterea corupției, societatea este sub pericolul de a începe răfuieli violente într-un mod spontan ilegal, posibil, ajungând și la execuții.

Vorbind despre cauzele răspândirii corupției în sectorul public, mulți respondenți menționează că se tem să declare cazuri de corupție. Astfel, respondentul din interviul #6, 11/14/2000, 20:45, Chișinău) ne-a spus că inspectorul fiscal a cerut de la el o mită ca să nu raporteze încălcarea legislației de către primul. Poliția economică i-a propus să marcheze banii, astfel ca ei să poată demonstra acceptarea de mită de către inspector. Respondentul a refuzat, temându-se de răzbunare.

O altă opinie care ne arată că populația se teme să declare cazurile de corupție pentru că se simte neprotejată: Int. cod #47, 11/10/2000, 16:00, Chișinău. “Una din cauzele răspândirii largi a corupției este interesul corporativ al inspectorilor. Eu pot să-l pun după gratii destul de repede, dar colegii lui vor face totul ce depinde de ei ca să distrugă businessul meu. Nu pot declara când mi se cere mită. Nu sunt protejat de nimeni”.

Ultima opinie, pe care am dori să o prezentăm, se pare că este constatarea unei persoane complet disperate: Int. codul #03, 11/8/2000, 15:00, Chișinău. “Am așa o impresie, că toate legile în această țară sunt scrise în așa mod ca s-o distrugă...”

Concluzii

Principalele concluzii de la chestionarea businessmanilor privind corupția în sistemul fiscalului și al vamei sunt următoarele:

1. Conform opiniei majorității covârșitoare a antreprenorilor, corupția este unul din obstacolele cele mai periculoase pentru dezvoltarea sectorului privat în Republica Moldova;
2. Corupția în serviciile vamei și al fiscoșului este cauzată în mare parte de doi factori. Pe de o parte, salariile mici împing funcționarii publici să caute venituri adiționale, pe de altă parte, posibilitatea de a câștiga “bani ușori” și un risc mic de a fi pedepsit pentru acceptarea de mită, o fac foarte atractivă.
3. Există un nivel înalt al toleranței publice față de corupție. Aceasta micșorează eficiența măsurilor de combatere a corupției.
4. Legislația fiscală nu este cunoscută pe larg, chiar și de către antreprenori. Funcționarii publici pot uneori să beneficieze de aceasta și amăgesc businessmanii pentru a extrage plăți suplimentare. Asemenea fapte au loc mai frecvent în cazul întreprinderilor mici.
5. Pentru a “ușura” inspecțiile ulterioare, businessmanii încearcă să “construiască relații bune” cu inspectorii, oferindu-le bani, cadouri și servicii.
6. Uneori inspectorii ajută antreprenorii să întocmească rapoartele pentru a diminua volumul tranzacțiilor, ceea ce din nou implică împărțirea sumei impozitelor ce trebuia să revină bugetului de stat.
7. Din moment ce inspectorul găsește o încălcare a legislației, de regulă, este suficient să plătească în mediu o treime din această sumă direct inspectorului pentru ca el să nu raporteze cazul. Aceasta face mita foarte atractivă pentru ambele părți: businessmani și funcționari publici. Partea care pierde în această înțelegere este statul și păturile vulnerabile ale societății.
8. Spre deosebire de funcționarii publici din țările asiatice, cei din Moldova, de regulă, nu cer mită direct de la businessmani până la începerea inspecției. Totuși, inspectorii folosesc toate posibilitățile ca să le dea businessmanilor de înțeles că amenda va fi mare și ei trebuie să întreprindă anumite măsuri pentru a o diminua.
9. Conform evidenței noastre, în mediu fiecare businessman este vizitat de diferite tipuri de inspecții atât oficiale, cât și neoficiale mai mult de 30 ori pe an. Dacă businessmanul plătește mita din timp, atunci poate să nu fie inspectat deloc.
10. Businessmanii nu sunt predipuși să declare cazurile când sunt extorcați prin mită de către oficialități publice, pentru că se simt neprotejați de legislație.
11. Se așteaptă că refuzul de a plăti mită va complica desfășurarea businessului. Aceasta îi face pe businessmani mai preduspuși să ofere mită.
12. Foarte frecvent mita este mai mare de un număr de ori decât salariul oficial al inspectorilor. În rezultat o dublare simplă a salariului poate fi o cale ineficientă de combatere a corupției în sectorul vamal și fiscal.
13. Nu există reguli clare (la fel ca și un mecanism pentru impunerea lor), care le-ar interzice inspectorilor să fie simultan angajați de către întreprinderile de sub controlul lor.
14. Așa numitul sistem de “piramidă a corupției”, de asemenea, pare să funcționeze bine în sistemul vamei și al fiscoșului. Pozițiile în aceste domenii sunt considerate ca cele mai

profitabile din punct de vedere al generării veniturilor neoficiale. Mulți doresc să plătească pentru a obține acest serviciu. Plățile se efectuează nu numai când se ia decizia de angajare la lucru, dar și după aceasta într-o formă regulată.

15. Totuși, nu toate pozițiile în fisc sunt numai decît cumpărate. Destul de frecvent factori sociali influențează asemenea deciziile de angajare la serviciu. Angajarea prietenilor, rudelor, etc. este răspândită pe larg.
16. Cele mai corupte sectoare în Republica Moldova se consideră de către populație cel al ocrotirii sănătății, vama și poliția. Aceasta ar putea să însemne că sectoarele naminalizate sunt pur și simplu cele mai expuse corupției.
17. Căile cele mai eficiente de combatere a corupției în fisc și serviciul vamal se consideră cele administrative și juridice, de pedepsire severă a comportamentului corupt. Destul de frecvent respondenții cer pedepsirea publică a persoanelor în cauză.
18. Corupția în sectorul vamal poate fi limitată numai promovând o reformă consecventă în acest sector. Ea trebuie să includă următoarele măsuri:
  - Stabilirea urgentă a unui hotar temporar cu procedurile formale vamale pe malul râului Nistru;
  - Examinarea posibilității de a transfera serviciul vamal în sectorul privat;
  - Construirea clădirilor serviciului vamal, modernizarea serviciilor;
  - Minimizarea gradului de discreție în luarea deciziilor de către funcționarii publici;
  - Aplicarea sistemului de competiție la angajarea în serviciu în acest sistem;
  - Antrenarea personalului vamal (tehnici de expertiză, responsabilități, clasificarea tarifelor, utilizarea computerelor, detectarea drogurilor);
  - Majorarea nivelului de cointerese a colaboratorilor vamei în performanțe bune prin oferirea unei cote fixe din bunurile confiscate.
  - Stabilirea unui sistem modern informațional la vamă;
  - Ducerea de investigații pentru confruntarea informației cu inspectoratele fiscale;
  - Utilizarea razelor Roentgen la serviciul vamal;
  - Executarea unor aleatorii adiționale (5% din total) al documentării și bunurilor de către grupe speciale după trecerea procedurilor vamale
  - Introducerea principiului rotației cadrelor și re-locării aleatorii a personalului;
  - Sistemul unui audit extern trebuie să fie complimentat cu o unitate internă cu scop special de investigare a cazurilor de încălcare a regulamentelor².

---

² Strategies to Combat Corruption in Ecuador, Custom Service, National Association of Business Owners, 1999